

ביאורים

לטובת מי נכתב ספר חובות הלבבות? רבנו בחיי מגלה שבתחילה עיקר כתיבת הספר נעשתה למענו! לאחר שרבנו בחיי בירר עד כמה אנו מחויבים ללמוד ולהפנים את חובות הלבבות הוא העמיק במצוות אלו וגילה עולם פנימי עשיר שבו הרמוניה ואחדות. הוא נחשף לעולם בו כל נושא מהווה הקדמה ושער לנושא שאחריו וכך ישנה עליה הדרגתית בסולם המידות ועבודת ה'. ההסתעפות הרבה גרמה לו לחשוש שמא ישכח מה שלמד, במיוחד שאין הרבה אנשים בדור שיוכלו לעזור לו ללמוד זאת מחדש, מכיוון שאין רבים הלומדים לעומק את הסוגיות הללו.

ספר כזה שאדם כותב לעצמו הוא מעין סרגל רוחני ומדד למצב שבו הוא נמצא בעבודת ה'. אם יחזור וילמד אותו ויראה שהוא עומד במה שכתב - הוא ישמח ויודה לה' העוזר לו לעובדו. אך אם יגלה שיש פער בין מה שהוא בעצמו כתב לבין מעשיו בפועל - הוא יזרו את עצמו להשלים את הפער ולתקן את נפשו.

לאחר שראה שהספר יעזור לו הוא חשב לזכות את הרבים ולפרסם את הספר. זהו אינו ספר סובייקטיבי הכתוב לפי מדרגת נפשו של רבנו בחיי, אלא ספר המברר את עבודת ה' הפנימית המוטלת על כל איש ישראל. הדרגה הרוחנית שהוא מציב היא דרגה שכל אחד צריך להתיישר לאורה.

רבנו בחיי מוסיף בענווה גדולה שיתכן שיהיו אנשים שהספר יקדם וירומם אותם יותר ממנו, ולכן כדאי להפיץ את הספר. הוא מקיף את שורשי מצוות הלבבות ומבאר את החלקים השונים ויורד לפרטים מעשיים. הוא נועד לכל הרמות בעם ישראל: הוא יעיר את מי שלגמרי אינו עוסק בחובות הלבבות. הוא אף יחזק את מי שכבר לומד סוגיות אלו, ידריך אותו מהו הסדר הנכון בעבודת ה', ויעזור לו להעמיק בהם.

הרחבות

• **"כתבם - על לוח לבך!"**

וְהִסְפַּמְתִּי לְכִתְבָם עַל סֵפֶר. רבנו בחיי נימק מדוע כתב את העולה מעיונו: חשש משכחה וצורך העם. על חשיבותה של כתיבת מסקנות הלימוד באופן כללי, כתב **המהרש"א**: "עיקר הלימוד ושנעשה בו רושם הוא הלימוד הבא מכתובת יד" [בבא בתרא י:]. הרב שך הדריך ש"העצה להיות שקוע בלימוד היא לכתוב את מה שמתחדש לו בלימודו, שעל ידי זה נעשה משועבד לתורה וכל הראש תפוס ומונח בדברי תורה, מפני שהכתיבה מחייבת אותו" (בשם רבי ירחמיאל גרשון אדלשטיין).

חשיבות יתירה יש לכתובה בענייני חובות הלבבות, כמו שכתב הרב קוק: "נראה שאי-אפשר לצאת ידי חובה בענין חובות הלב רק אם יסדר ספר לעצמו בלימודים הדרושים לו בזה, בין הפרטיים ואפילו הכוללים גם כן יותר יבין על ידי מה שיחדש בהם מרוחו, ומי שהוא כבר באופן זה של הדעת, שיוכל להעריך מערכה שכלית בעצמו, אי-אפשר לו לבוא אל השלמות אם לא יעבוד בשכלו בזה" [מוסר אביך, מעין הקדמה א].

מדברי המהרש"א, הרב קוק והרב שך יוצא שבכתיבה יש ערך נוסף, חוץ מ'תזכירים' ודרך להפיץ תוכן. הכתיבה היא עצמה 'עיקר הלימוד', על ידה נעשה רושם והמחשבות מקבלות צורה וסדר. בענייני חובות הלב, שהעיקר בהם הוא ההפנמה ולא הידיעה מצד עצמה (כמובא בהקדמה למסילת ישרים), הכתיבה מקבלת משנה חשיבות 'לרשום' את הדברים בליבו של האדם.

וְכַאֲשֶׁר עֲמַדְתִּי עַל מַה שֶׁהִזְהִיר עָלָיו הַשֵּׁכֶל וְהַפְתּוּב וְהַקְבֵּלָה מִמְצֻצוֹת הַלְבָבוֹת, הַחֲלוּתֵי הַהֲרָגִיל אֶת נַפְשִׁי בָהֶם, וְעַמְסַתִּי עָלֶיהָ מִשָּׂא יְדִיעַתָם וְעִשְׂיָתָם, וְכָל אֲשֶׁר נִגְלָה אֵלַי מֵהֶם עֲנִין, גְּלָה לִי אֶת הַסְמוּךְ לוֹ, וְהַסְמוּךְ לוֹ אֶת הַסְמוּךְ לוֹ, עַד אֲשֶׁר רָחַב הָעֵנִין. וְהָיָה לִי קֶשֶׁה לָזְכֹר אוֹתוֹ תְּמִיד בְּלִבִּי, וְיִרְאֵתִי הַשְּׂכָחָה עַל מַה שֶׁעָלָה בְּמַחְשַׁבְתִּי מֵהֶם, וְהִתְכַּת מֵה שֶׁקָּפָא^ו בְּרַעֲיוֹנֵי מַעֲנִינֵיהֶם, עִם מַעוֹט הַעוֹזְרִים^ו מֵאֲנָשֵׁי דוֹרְנוּ עָלֵיהֶם.

וְהַסְפַּמְתִּי לְכִתְבָם עַל סֵפֶר. וְשִׂאֲחַבְרָם בְּחִבּוּר שִׁיחָה כּוֹלֵל שְׂרָשִׁיהֶם וְסוֹבֵב פְּרָקִיהֶם וְהִרְבָּה מִתּוֹלְדוֹתֵיהֶם^ו, כְּדִי שֶׁאֲבַקֵּשׁ אֶת נַפְשִׁי תְּמִיד לְדַעְתָם וְאֲחִיבָנָה לַעֲשׂוֹתָם. וְבָמָה שִׁיחָה מֵהֶם פְּעִלֵי שְׁוֶה עִם דְּבוּרֵי, אוֹדָה לְאֵל הָעוֹזֵר אוֹתִי עָלָיו וְהַמּוֹרָה לִי אֶת שְׂבִילָיו. וְבָמָה שִׁיחָה מֵהֶם חוֹלֵק^ו עָלָיו וּמְקַצֵּר מֵהַגִּיעַ אֵלָיו, אֲאֲשִׁים אֶת נַפְשִׁי, וְאוֹכִיחָנָה, וְאֶטְעֵן עָלֶיהָ מִמְנוּ, עַד שִׁתְּבַאֵר לָהּ עוֹלָה מִצְדָּקוֹ, וְנִטוּתָה מִיִּשְׁרוֹ, וְעוֹתָה^ו מִתְקוּנוֹ, וְקִצֵּר מַעֲשֵׂיהָ מִתְמוּתוֹ. וְרִאֲתִי לְשׁוּמוֹ דְּבַר קָיָם, וּמְטָמוֹן צָפוֹן, וְנִרְ שִׁיֵּאִיר לְבָנֵי אָדָם יוֹזְרָה לָהֶם הַדְרָךְ אֲשֶׁר יִלְכוּ בָהּ, וְקוֹיֵתִי שֶׁתְּהִיָּה תּוֹעֵלֶת זוֹלָתִי^ו בּוֹ יוֹתֵר מִתּוֹעֵלָתִי, וְהוֹרָאת בְּלַעֲדֵי^ו מֵהַשְׁלֵמֶת חֶפְצִי.

וְאֲמַרְתִּי בְּלִבִּי, שֶׁאֲחַבֵּר בְּעֵנִין הַזֶּה סֵפֶר שִׁיחָה מִתְחַלֵּק עַל שְׂרָשֵׁי חוֹבוֹת הַלְבָבוֹת וּמְצוֹת הַמְצַפּוֹנִים, וְלְשׁוּמוֹ^ו מֵאֲסָף לְכָל, וְשִׁיחָה מְסַפֵּיק בְּעֵנִינָם, וּמּוֹרָה הַדְרָךְ הַטּוֹבָה וְהִישְׁרָה, וּמְנַהֵג בְּמִנְהַגֵי הַקְדָּמוֹנִים וּמוֹסֵר הַחֲסִידִים, וְיַעֲרִיר מִשְׁנַת הַפְתִּיּוֹת, וּמַעֲמִיק בְּדַקְדוּקֵי הַחֲכִמָה הַזֹּאת, וּמְזִכֵּר דַּעַת הָאֱלֹהִים וְתוֹרוֹתָיו, וְגוֹרֵם לְהַצֵּלֶת הַנְּפֶשׁ, וּמְזַרֵז הָעוֹשָׂה, וּמַעֲזֵר הַמְתַּעֲלֵם, וּמְיַשֵּׁר הַמְּקַדִּים^ו, וּמְרַגֵּל הַמְתַּאֲחֵר, וּמְאֲשֵׁר^ו הַמְתַּחֲלִים, וּמְרַאֶה הַדְרָךְ לְנִבּוּכִים.

וְהִתְכַּת מֵה שֶׁקָּפָא - שמא יאבד מה שעלה ברעיוני. עִם מַעוֹט הַעוֹזְרִים - אין מי שיעזור לי ויעזור אותי. מִתּוֹלְדוֹתֵיהֶם - מהתפרטות הדברים. וְבָמָה שִׁיחָה מֵהֶם חוֹלֵק וְכוּ' - בתחומים שמעשי אינם מתאימים להדרכה שבספר, אוכיח את עצמי. וְעוֹתָה - קלקולה. זוֹלָתִי - אנשים אחרים. בְּלַעֲדֵי - אנשים אחרים. וְלְשׁוּמוֹ - את הספר. הַמְּקַדִּים - המקדים את מה שראוי לאחרו. וּמְאֲשֵׁר - מחזק את המתחילים לתקן את נפשם.

